

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΤΟ ΚΡΗΤΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ

Ε. Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ Η ΕΝΩΣΗ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

1. Η οργάνωση της Κρητικής Πολιτείας

3. Τα πρώτα νέφη

(Εξετάσεις Ομογενών 2014)

Αντλώντας στοιχεία από τα παρακάτω κείμενα και αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις να αναφερθείτε:

- α. στη διαδικασία ανάληψης καθηκόντων από τον Πρίγκιπα Γεώργιο και στις προσδοκίες που δημιουργήθηκαν στους Κρήτες για τη διακυβέρνηση του νησιού και
- β. στη διάψευση αυτών των προσδοκιών και στη σοβαρή εσωτερική κρίση που δημιουργήθηκε δύο χρόνια μετά.

Κείμενο Α

«Κρήτες,

Αι Κυβερνήσεις της Μεγάλης Βρετανίας, της Γαλλίας, της Ιταλίας και της Ρωσίας, κρίνασαι από κοινού ότι επήλθεν η στιγμή όπως εξασφαλίσωσι το νέον αυτόνομον της Κρήτης πολίτευμα, ενεπιστεύθησαν εις τον Πρίγκιπα Γεώργιον της Ελλάδος την εντολήν Υπάτου Αρμοστού εν Κρήτη.

Αποδεχόμενος την εντολήν ταύτην, ήτις θα διαρκέση επί τρία έτη, η Αυτού Βασιλική Υψηλότης ο Πρίγκιψ Γεώργιος ανεγνώρισε την υψηλήν επικυριαρχίαν της Αυτού Αυτοκρατορικής Μεγαλειότητος του Σουλτάνου, υπεσχέθη δε να λάβη τα κατάλληλα μέτρα όπως προστατεύση την τουρκικήν σημαίαν, ήτις θα κυματίζει μόνον επί τινος των οχυρών θέσεων της νήσου [...].

Προστατευόμενοι υπό των τεσσάρων Δυνάμεων, κυβερνώμενοι υπό Πρίγκιπος δηλώσαντος ότι απάσας αυτού τας φροντίδας θα καταβάλη δια την ειρήνευσιν της νήσου, δια την ευημερίαν και ευδαιμονίαν άπαντος του πληθυσμού της Κρήτης, απηλλαγμένοι παντός φόβου θίγοντος την ασφάλειάν σας, την περιουσίαν σας, την ζωή σας και την τιμή σας, οφείλετε να παράσχητε εις τον Έπατον Αρμοστήν την βοήθειαν των καλών θελήσεών σας, να τον βοηθήσετε δε δι' όλης της αφοσιώσεώς σας εις την εκπλήρωσιν της εντολής του [...].».

Εγένετο εν τω κόλπω της Σούδας τη 10η Δεκεμβρίου 1898.

Ο Υποναύαρχος της Ιταλίας Μπέτολο

Ο Υποναύαρχος της Μ. Βρετανίας Νόελ

Ο Υποναύαρχος της Ρωσίας Σκρύντλωφ

Κείμενο Β

«Κρήτες,

Αποδεχθείς τον υπό της Ρωσίας, Αγγλίας, Γαλλίας και Ιταλίας διορισμόν μου ως Υπάτου Αρμοστού της αυτονόμου πατρίδος σας, και την επιθυμίαν σας εκπληρών, αναλαμβάνω την Κυβέρνησιν της νήσου [...].

Θα καταβάλω πάσαν προσπάθειαν υπέρ της ευημερίας σας, θα φροντίσω να διοικηθήτε καλώς, δικαίως και αμερολήπτως, ν' αποκτήσητε ανεξαιρέτως ασφάλειαν και ελευθερίαν αληθή, ην εγγυάται μόνον το κράτος του νόμου και θεσμοί λυσιτελείς¹.

Πέποιθα² ότι θα είσθε φιλόνομοι, θα πειθαρχήτε εις τας αρχάς τας επιτετραμμένας την εκτέλεσιν των νόμων [...].».

Εν Χανίοις τη 9η Δεκεμβρίου 1898.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ

Θέματα Νεοελληνικής Ιστορίας Γ' τάξης Ενιαίου Λυκείου, Βιβλίο του Καθηγητή, Αθήνα 2012, σσ. 125 – 126.

Κείμενο Γ

[Υπήρχαν] ανησυχίες για την προσωπικότητα του Πρίγκιπα Γεωργίου, του οποίου οι δεσποτικές ροπές και οι αντιδημοκρατικές αντιλήψεις είχαν γεννήσει αρνητικά αισθήματα και σε άλλους συγχρόνους του [...], όπως στον τότε γενικό πρόξενο της Αγγλίας Esmé Howard, ο οποίος παρουσίαζε τον ύπατο αρμοστή απρόθυμο να συνεργαστεί με την κυβέρνηση:

«Δεν απέκρυπτε την αντιπάθειά του για το συνταγματικό πολίτευμα. Μου είχε πει κάποτε ότι θεωρούσε άχρηστες τις κοινοβουλευτικές κυβερνήσεις, ότι, όντας ναυτικός, δεν αντιλαμβανόταν τίποτε άλλο από την αυστηρή πειθαρχία και ότι είχε σκοπό να κυβερνήσει την Κρήτη σαν πολεμικό πλοίο, με τον ίδιο καπετάνιο, ό,τι και αν είχαν κατά νουν οι Δυνάμεις για το σύνταγμα με το οποίο είχαν προικοδοτήσει το νησί».

Λιλή Μακράκη, Ελευθέριος Βενιζέλος 1864-1910, Η διάπλαση ενός εθνικού ηγέτη, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα, 1992, σσ. 393 – 394.

¹ Λυσιτελείς : ωφέλιμοι

² πέποιθα: έχω την πεποίθηση

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΤΟ ΚΡΗΤΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ

Ε. Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ Η ΕΝΩΣΗ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

3. Τα πρώτα νέφη

(Εξετάσεις Ομογενών 2007)

Αντλώντας στοιχεία από το παρακάτω κείμενο και αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις να επισημάνετε τα στοιχεία που υποδηλώνουν τον συντηρητικό χαρακτήρα του συντάγματος του 1899 της Κρητικής Πολιτείας και να εξηγήσετε πώς ο χαρακτήρας αυτός συνετέλεσε στην απαρχή της εμφάνισης των πρώτων νεφών στις σχέσεις Υπατου Αρμοστή και Ελευθερίου Βενιζέλου.

Κείμενο

Σύμφωνα με μία θεωρία, τό σύνταγμα είχε συντηρητικό χαρακτήρα επειδή ο λαός της Κρήτης – και τά δεκαέξι μέλη της συντακτικής επιτροπής – πίστευε ότι μία εκτελεστική εξουσία μέ ενισχυμένες αρμοδιότητες καί απαλλαγμένη από κοινοβουλευτικούς περιορισμούς καί επεμβάσεις βραχυπρόθεσμα θά συνέβαλλε πιό αποτελεσματικά στην επίλυση τών πολιτικῶν προβλημάτων τοῦ νησιοῦ ... Οί συντάκτες τῆς τελικῆς μορφῆς τοῦ σχεδίου τοῦ συντάγματος δέν θεωροῦσαν ὀριστικό τό καθεστώς τῆς αὐτονομίας, ἀφοῦ δέν ἱκανοποιοῦσε τίς ἐθνικές προσδοκίες τών Κρητῶν. Ἡ ἀρμοστεία ἀντιπροσώπευε γι' αὐτούς ἕνα σύντομο μεταβατικό στάδιο, τό προοίμιο τῆς ἔνωσης τῆς Κρήτης μέ τήν Ἑλλάδα. Μέ τήν ἀντίληψη αὐτή ὡς προϋπόθεση τών συνταγματικῶν τους ἐπιλογῶν, τά μέλη τῆς ἐπιτροπῆς ἐνίσχυσαν τίς σχεδόν μοναρχικές ἐξουσίες τοῦ προσωρινοῦ ἡγέτη τῆς Κρήτης, γιά νά διευκολύνουν τή γρήγορη ἐπίλυση τών ἐσωτερικῶν προβλημάτων τοῦ τόπου τους καί νά ἀποκλείσουν τίς πιθανές τραγικές συνέπειες (ὅπως ἡ ἧττα τῆς Ἑλλάδας στόν πόλεμο τοῦ 1897) πού μποροῦσαν νά ἔχουν οἱ τυχόν ἐκτροπές τών ἐκλεγμένων ἐθνικῶν ἀντιπροσώπων ἀπό τά πλαίσια τῆς κοινοβουλευτικῆς δεοντολογίας».

Λ. Μακράκη, *Ελευθέριος Βενιζέλος, 1864-1910. Η διάπλαση ενός εθνικού ηγέτη*, (Αθήνα 1992), σσ. 382 – 383.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ΤΟ ΚΡΗΤΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ

Ε. Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ Η ΕΝΩΣΗ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

3. Τα πρώτα νέφη

(Δ Εσπερινό – Κανονικές 2013)

Να αναφερθείτε στα προβλήματα, που έφεραν τα πρώτα νέφη στη λειτουργία της Κρητικής Πολιτείας, εκτός από τη διαχείριση του εθνικού ζητήματος της Ένωσης της Κρήτης με την Ελλάδα.

[Χαρακτηριστικά του Συντάγματος και δεσποτισμός του Γεωργίου]

Σύμφωνα με μια θεωρία, το σύνταγμα είχε συντηρητικό χαρακτήρα επειδή ο λαός της Κρήτης – και τα δεκαέξι μέλη της συντακτικής επιτροπής – πίστευε ότι μια εκτελεστική εξουσία με ενισχυμένες αρμοδιότητες και απαλλαγμένη από κοινοβουλευτικούς περιορισμούς και επεμβάσεις βραχυπρόθεσμα θα συνέβαλλε πιο αποτελεσματικά στην επίλυση των πολιτικών προβλημάτων του νησιού [...]. Οί συντάκτες της τελικής μορφής του σχεδίου του συντάγματος δεν θεωρούσαν όριστικό το καθεστώς της αυτονομίας, αφού δεν ικανοποιούσε τις εθνικές προσδοκίες των Κρητών.

[...] Ο Ιωάννης Σφακιανάκης αποποιήθηκε την πρόταση να υπηρετήσει υπό τον ύπατο άρμοστή προφασιζόμενος λόγους υγείας. Στην πραγματικότητα είχε σοβαρές επιφυλάξεις για τις προθέσεις και την ικανότητα του πρίγκιπα Γεωργίου να κυβερνήσει την Κρήτη έποικοδομητικά.

Στην Επίσημον Έφημερίδα [...] αναφέρεται ότι ο πρίγκιπας είχε δηλώσει: «Κύριοι, πρέπει να ήξευρετε ότι ήλθον εδώ δια να διοικήσω ως ο Μέγας Πέτρος», και ότι ο Σφακιανάκης είχε απαντήσει: «Πολύ καλά, Ύψηλότατε, είσθε ελεύθερος, ήμεις μόνον θα σᾶς παρακαλέσωμεν να μᾶς χαρίσητε τὰς σφαγὰς τοῦ Μεγάλου Πέτρου». Εἴτε αὐθεντική, εἴτε κατασκευασμένη, ἡ στιχομυθία αὐτὴ εἶναι ἀσφαλῶς ἐνδεικτικὴ γιὰ τὸ εἶδος τῶν σχέσεων τῶν δύο ἀνδρῶν.

[...] [Ο τότε γενικός πρόξενος] τῆς Ἀγγλίας Esmé Howard [...] παρουσίαζε τὸν ὕπατο ἀρμοστή ἀπρόθυμο νὰ συνεργαστεῖ μετὰ τὴν κυβέρνηση: «Δὲν ἀπέκρυπτε τὴν ἀντιπάθειά του γιὰ τὸ συνταγματικὸ πολίτευμα. Μοῦ εἶχε πεῖ κάποτε ὅτι θεωροῦσε ἄχρηστες τὶς κοινοβουλευτικὲς κυβερνήσεις, ὅτι, ὄντας ναυτικός, δὲν ἀντιλαμβάνόταν τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὴν αὐστηρὴ πειθαρχία καὶ ὅτι εἶχε σκοπὸ νὰ κυβερνήσει τὴν Κρήτη σὰν πολεμικὸ πλοῖο, μετὰ τὸν ἴδιο καπετάνιο, ὅ,τι καὶ ἂν εἶχαν κατὰ νοῦν οἱ Δυνάμεις γιὰ τὸ σύνταγμα μετὰ τὸ ὅποιο εἶχαν προικοδοτήσῃ τὸ νησί».

Λ. Μακράκη, *Ελευθέριος Βενιζέλος, 1864-1910. Η διάπλαση ενός εθνικού ήγέτη*, μετ. Τ. Κίρκης, Αθήνα: Μορφωτικό

Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, 1992, σσ. 382 – 383, 388, 393 – 394.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΤΟ ΚΡΗΤΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ

Ε. Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ Η ΕΝΩΣΗ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

3. Τα πρώτα νέφη

(Γ Ημερήσιο – Κανονικές 2015 και Δ Εσπερινό – Κανονικές 2015)

Αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από τα κείμενα Α και Β που σας δίνονται, να εκθέσετε και να εξηγήσετε τη διάσταση απόψεων μεταξύ του πρίγκιπα Γεωργίου και του Ελευθερίου Βενιζέλου, σχετικά με το ζήτημα της ένωσης της Κρήτης με την Ελλάδα, στο πλαίσιο της πρώτης κυβέρνησης της Κρητικής Πολιτείας.

Κείμενο Α

Ο Βενιζέλος υπέρ προς σταδιακής πορείας προς την ενωτική λύση

Ο σύμβουλος της δικαιοσύνης³ εισηγήθηκε εμπιστευτικά στον ύπατο αρμοστή⁴ το καλοκαίρι ήδη του 1900 τη διπλωματική μεθόδευση της σταδιακής εξελίξεως προς την ενωτική λύση: η άμεση επίτευξη της ενώσεως ήταν αδύνατη· η παράταση όμως του καθεστώτος της αρμοστείας ανέστελλε την εφαρμογή των μέτρων που θα επέτρεπαν τη βαθμιαία απαλλαγή της Μεγαλονήσου από τα δεσμά της διεθνούς εξαρτήσεως· έτσι επέβαλλε την άμεση υποταγή της στην απόφαση των Μεγάλων Δυνάμεων και την καθιστούσε έρμαιο των αντικρουόμενων ευρωπαϊκών συμφερόντων· αντίθετα, η ολοκλήρωση της αυτονομίας, σύμφωνη προς τις υποσχέσεις των Δυνάμεων και τις προβλέψεις του Συντάγματος, θα συντελούσε στην προαγωγή των εθνικών συμφερόντων στο εξωτερικό και την κατοχύρωση της αυτοδιοικήσεως στο εσωτερικό, ιδίως μετά τη διοργάνωση της πολιτοφυλακής από Έλληνες αξιωματικούς και την παράλληλη αποχώρηση των διεθνών στρατευμάτων.

[...] Η πρωτοβουλία του Ελευθερίου Βενιζέλου προκάλεσε την άμεση και αποφασιστική αντίδραση του πρίγκιπα Γεωργίου. Η εισηγήσή του προσέκρουε τόσο στη γενική αρχή της ουσιαστικής διαχειρίσεως των διπλωματικών θεμάτων, ιδίως μάλιστα του Κρητικού, από τη δυναστεία, όσο και στην ειδικότερη αντίληψη της τελευταίας αυτής γύρω από τη μεθόδευση του εθνικού αγώνα.

Ο ύπατος αρμοστής, φορέας των εντολών της Αυλής των Αθηνών, με τη συγκατάθεση πάντοτε και της ελληνικής κυβερνήσεως, απέκρουσε τη συμβιβαστική εξελικτική διαδικασία και επιδίωκε περισσότερο να καταστήσει αβάσταχτη την πίεση από τις

³ Ο Ελευθέριος Βενιζέλος

⁴ Ο πρίγκιπας Γεώργιος

εσωτερικές συνθήκες, με την ελπίδα να εκβιάσει την ταχύτερη, κατά το δυνατόν, συγκατάνευση των ευρωπαϊκών Δυνάμεων στην ενωτική λύση.

Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών, τ. ΙΔ', σ. 201.

Κείμενο Β

Η διάσταση ανάμεσα στον πρίγκιπα Γεώργιο και τον Ελευθέριο Βενιζέλο

Ο πρίγκιπας Γεώργιος, έχοντας την αντίληψη ότι η άσκηση της εξωτερικής πολιτικής της Κρήτης ήταν αρμοδιότητα της ελληνικής μοναρχίας, ανέλαβε μόνος τη μεθόδευση της προσάρτησης της Μεγαλονήσου στη μητέρα πατρίδα χωρίς να συμβουλευτεί τους υπουργούς του για τις ενδεδειγμένες ενέργειες και διαπραγματεύσεις. Η πρωτοβουλία του είχε τη μορφή προσωπικών συζητήσεων με τον τσάρο της Ρωσίας και απευθείας διαπραγματεύσεων με τους υπουργούς Εξωτερικών της Ρωσίας, της Γαλλίας, της Αγγλίας και της Ιταλίας. Ο Βενιζέλος θεώρησε πρόωρες τις ενέργειες του ύπατου αρμοστή, κρίνοντας ότι η κρητική κυβέρνηση ήταν ασταθής και τα συνταγματικά θεμέλια ασαφή. Πίστευε και υποστήριζε την ανακήρυξη της Κρήτης σε ανεξάρτητο πριγκιπάτο ως τελευταίο στάδιο για τη νομότυπη πραγματοποίηση της ένωσής της με την Ελλάδα.

[...] Ο πρίγκιπας δεν ήταν ικανός να αντιληφθεί τη λεπτή διαφορά μεταξύ της δεσποτικής διακυβέρνησης με ξένη κηδεμονία και, από την άλλη μεριά, της πλήρους αυτονομίας χωρίς ξένες επεμβάσεις και με κυβερνήτη διορισμένο από την ελληνική κυβέρνηση, που υποστήριζε ο Βενιζέλος ως ασφαλέστερη μεθόδευση για την απώτερη επίτευξη του ενωτικού σκοπού... Ο πρίγκιπας Γεώργιος είχε την πεποίθηση ότι οποιαδήποτε λύση του Κρητικού θα προερχόταν από τις Μεγάλες Δυνάμεις και, κατά τη γνώμη του, οι πολιτικοί παράγοντες της Κρήτης ήταν άσχετοι με το θέμα, αν όχι επιζήμιοι... Στάθηκε αδύνατο γι' αυτόν να αντιληφθεί τη σημασία της πολιτικής κινητοποίησης των ίδιων των Κρητικών, καθώς και την εύλογη απαίτησή τους να αποκτήσουν τον έλεγχο της τύχης τους μετά από αιώνες αγώνων κατά των Τούρκων κυριάρχων.

Λ. Μακράκης, *Ελευθέριος Βενιζέλος*, σσ. 397-403, στο *Αξιολόγηση των μαθητών της Γ' Τάξης του Ενιαίου Λυκείου στο μάθημα Θέματα Νεοελληνικής Ιστορίας*, τ.Β', ΥΠΕΠΘ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΤΟ ΚΡΗΤΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ

Ε. Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ Η ΕΝΩΣΗ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

3. Τα πρώτα νέφη

(Γ Ημερήσιο – Κανονικές 2019 και Δ Εσπερινό – Κανονικές 2019)

Με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από τα κείμενα που σας δίνονται, να απαντήσετε στοερώτημα: Ποιοι παράγοντες άλλαξαν το θετικό κλίμα της πρώτης περιόδου της Κρητικής Πολιτείας;

Κείμενο Α

Οι εξελίξεις αυτές διαμόρφωσαν ένα ιδιότυπο διεθνές και εσωτερικό καθεστώς, όπως το περιέγραψε αδρά ο ίδιος ο Ελευθέριος Βενιζέλος: «Την επί της νήσου επομένως κυριαρχίαν ασκούν σήμερον [1901] αι τέσσαρες Μεγάλες Δυνάμεις. Και είναι μεν αληθές ότι αύται ενέκριναν το Κρητικόν Σύνταγμα δι' ου η νήσος χαρακτηρίζεται “πολιτεία αυτόνομος”. Αλλ' η θέσπισις του Συντάγματος δεν κατέστησε την αυτονομίαν πραγματικήν, αφού η πλήρης αυτού εφαρμογή μόνον μετά την λήξιν της αρμοστείας είναι δυνατή, επηύξησε δε μόνον την αβεβαιότητα περί της υφισταμένης πολιτικής της νήσου καταστάσεως».

Στα χρόνια του Βενιζέλου...:Εσωτερική και εξωτερική πολιτική, οικονομία, εκπαίδευση, πολιτισμός, Χανιά – Αθήνα, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών και Μελετών «Ελευθέριος Κ. Βενιζέλος», Υπουργείο Παιδείας, Διά βίου μάθησης και Θρησκευμάτων 2010, σσ. 28 - 29.

Κείμενο Β

Ο τότε γενικός πρόξενος της Αγγλίας Εσμέ Χάουαρντ παρουσίαζε τον ύπατο αρμοστή απρόθυμο να συνεργαστεί με την κυβέρνηση: «Δεν απέκρυπτε την αντιπάθειά του για το συνταγματικό πολίτευμα. Μου είχε πει κάποτε ότι θεωρούσε άχρηστες τις κοινοβουλευτικές κυβερνήσεις, ότι, όντας ναυτικός, δεν αντιλαμβανόταν τίποτε άλλο από την αυστηρή πειθαρχία και ότι είχε σκοπό να κυβερνήσει την Κρήτη σαν πολεμικό πλοίο, με τον ίδιο καπετάνιο, ό,τι κι αν είχαν κατά νουν οι Δυνάμεις για το σύνταγμα με το οποίο είχαν προικοδοτήσει το νησί».

Λιλή Μακράκη, Ελευθέριος Βενιζέλος 1864 – 1910: Η διάπλαση ενός εθνικού ηγέτη, 2^η έκδοση, Αθήνα, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, 2001, σ. 394.

Κείμενο Γ

Μία ακόμα γενεσιουργός αιτία της σύγκρουσης του Βενιζέλου με τον πρίγκιπα Γεώργιο ήταν ασφαλώς η παλιά και βασανιστική ανησυχία του για οτιδήποτε είχε σχέση με την τύχη της Κρήτης [...]. Η άγνοια του περιεχομένου των διαπραγματεύσεων και των

διαβημάτων του πρίγκιπα, ο οποίος δεν θεωρούσε αναγκαία τη σχετική πληροφόρηση των συμβούλων του, ασφαλώς όξυνε το κλίμα δυσπιστίας και καχυποψίας των σχέσεών του με τον Βενιζέλο.

Λιλή Μακράκη, *Ελευθέριος Βενιζέλος 1864 - 1910: Η διάπλαση ενός εθνικού ηγέτη*, 2^η έκδοση, Αθήνα, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, 2001, σ. 398.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΤΟ ΚΡΗΤΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ

Ε. Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ Η ΕΝΩΣΗ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

3. Τα πρώτα νέφη

4. Η επανάσταση του Θεορίσου (1905)

(Δ Εσπερινό – Επαναληπτικές 2007)

Αντλώντας στοιχεία από τα κείμενα που ακολουθούν και αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις, να επισημάνετε τους λόγους που προκάλεσαν τη ρήξη του Ελευθερίου Βενιζέλου με τον πρίγκιπα Γεώργιο.

Πανεγυρικός λόγος του Ε. Βενιζέλου

«...Ευθύς εξ αρχής ωνόμασαν τον Πρίγκιπα αντιπρόσωπον της Εθνικής Ιδέας εν Κρήτη. Κατά του τίτλου τούτου διεμαρτυρήθην και διαμαρτύρομαι. Η Κρήτη δεν έχει ανάγκην αντιπροσώπων της Εθνικής Ιδέας. Τίτλοι αυτής είναι οι αγώνες της. Εδέχθημεν τον 'Υπατον Αρμοστήν μόνον ως κομίζοντα τον αρραβώνα της ενώσεως της Κρήτης μετά της Ελλάδος. [...] Υπό το απεχθές τούτο καθεστώς παρενεβλήθησαν παρεξηγήσεις, αίτινες το κατέστησαν απεχθέστερον. Καθ' έκαστον ταξίδιον του Πρίγκιπος επιστεύετο ότι θα γίνη η ένωσις. Παρήλθον ήδη εξ έτη. 'Ητο φυσικόν ο Κρητικός Λαός να προσφύγη άπαξ έτι εις τα όπλα, όπως καταστήση εναργεστέραν την ανάγκην της εθνικής του αποκαταστάσεως».

Παράθεμα σχολικού βιβλίου, σελ. 214

Κείμενο Β

Η δημιουργία νέων προϋποθέσεων στο επίπεδο τόσο της κρατικής οργανώσεως όσο και της οικονομικής δραστηριότητας συνέβαλε αποφασιστικά στην αριθμητική διεύρυνση και την κοινωνική ανάδειξη των μεσοαστικών ιδίως και των μικροαστικών στρωμάτων [...]. Φορείς νέων δυναμικών αντιλήψεων στα πλαίσια της δημόσιας ζωής, οι εκπρόσωποι της ανερχόμενης τάξεως, ήταν εύλογο να διεκδικούν το δικαίωμα της ενεργότερης συμμετοχής στα κοινά και να κατατείνουν στην αξιοποίηση των παραγωγικών δυνάμεων του τόπου, ενώ η συγκεντρωτική διακυβέρνηση της αρμοστείας στο επίπεδο της διοικήσεως και η στατική αντίληψη στον τομέα της οικονομίας ήταν φυσικό να προκαλέσουν τη ζωνρή αντίδρασή τους.

Κ. Σβολόπουλος, *Η διάσταση ανάμεσα στον πρίγκιπα Γεώργιο και τον Ελευθέριο Βενιζέλο*, Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τ. ΙΔ', Αθήνα 1977, Εκδοτική Αθηνών, σελ. 207.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΤΟ ΚΡΗΤΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ

Ε. Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ Η ΕΝΩΣΗ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

4. Η επανάσταση του Θερίσου (1905)

(Εξετάσεις Ομογενών 2015)

Αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από τα κείμενα που σας δίνονται, να αναφερθείτε:

- α. στις πρώτες ενέργειες των επαναστατών του Θερίσου (10 Μαρτίου 1905) και τους σκοπούς του επαναστατικού κινήματός τους και
- β. στην αντίδραση του βασιλικού περιβάλλοντος και της ελληνικής κυβέρνησης απέναντι στο κίνημα αυτό.

Κείμενο Α

Οι επιδιώξεις της επαναστατικής ηγεσίας

Στις 10 Μαρτίου 1905, ο Ελευθέριος Βενιζέλος, επικεφαλής σημαντικής μερίδας της αντιπολιτευτικής κινήσεως, κήρυξε στο χωριό Θέρισο, στους πρόποδες των Λευκών Ορέων, ένοπλο επαναστατικό κίνημα [...]. Χίλιοι περίπου άνδρες, οι μισοί ένοπλοι, συνιστούσαν την κύρια επαναστατική δύναμη, ενώ, παράλληλα, οι διασκορπισμένοι οπαδοί του κινήματος επιχειρούσαν να το ενισχύσουν ηθικά ή και να δημιουργήσουν επαναστατικές εστίες και στα υπόλοιπα διαμερίσματα της χώρας [...]. Η προώθηση της ενωτικής λύσεως συνιστούσε το βασικό επαναστατικό αίτημα· παράλληλα όμως προβαλλόταν και το αίτημα της ριζικής μεταβολής των όρων της εσωτερικής διακυβερνήσεως και υπογραμμιζόταν η ανάγκη για την άμεση αντικατάσταση του ύπατου αρμοστή.

Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Νεώτερος Ελληνισμός 1881-1913 τ. ΙΔ', Εκδοτική Αθηνών, 2000, σσ. 209 – 210.

Κείμενο Β

Ο Πρωθυπουργός της Ελλάδας Θ. Δηλιγιάννης καταδικάζει το κίνημα του Θερίσου

(Δήλωση στους συντάκτες των αθηναϊκών εφημερίδων, την 11η Μαρτίου 1905)

Το ήδη εκραγέν κίνημα εις ουδέν καλόν δύναται να οδηγήση. Οι αρχηγοί αυτού ελανθάσθησαν⁵ εις τους υπολογισμούς των. Αι Μεγάλαι Δυνάμεις επανειλημμένως εδήλωσαν ότι η ένωσις της Κρήτης μετά της Ελλάδος είναι εντελώς αδύνατος την εποχήν ταύτην [...]. Εδήλωσαν (επίσης) ότι αύτη είναι αδύνατος επί του παρόντος και ότι στέργουσι⁶ μόνον να παράσχωσιν εις την Κρήτην οικονομικά τινα οφελήματα και ν'

⁵ ελανθάσθησαν : έκαναν λάθος

⁶ στέργουσι : συναινούν, συμφωνούν

αποσύρουν μέρος των στρατευμάτων της κατοχής [...]. Η απόφασις αύτη των Δυνάμεων φαίνεται αδιάσειστος. Ουδεμία συνεπώς ελπίς υπάρχει ότι το κίνημα δύναται να οδηγήση εις την πολυπόθητον ένωσιν. Ο κ. Βενιζέλος έπρεπε να σταθμίση καλώς το διάβημά του. Έπρεπε να σκεφθή καλώς, ότι μία τοιαύτη επανάστασις ημπορεί να οδηγήση εις συμφοράς την Κρήτην και την Ελλάδα εν γένει.

Θέματα Νεοελληνικής Ιστορίας Γ' τάξη Ενιαίου Λυκείου (Θεωρητική Κατεύθυνση),

Βιβλίο του Καθηγητή, Διόφαντος ΙΤΥΕ 2012, σ. 129.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ΤΟ ΚΡΗΤΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ

Ε. Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ Η ΕΝΩΣΗ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

4. Η επανάσταση του Θερίσου (1905)

(Γ Ημερήσιο – Επαναληπτικές 2018)

Αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από τα κείμενα που σας δίνονται παρακάτω, να απαντήσετε στα ακόλουθα ερωτήματα:

- α. Ποια ήταν η στάση των Μεγάλων Δυνάμεων έναντι των επαναστατών του Θερίσου;
- β. Ποιες ήταν οι ενέργειες των Μεγάλων Δυνάμεων έως το τέλος του κινήματος του Θερίσου;

Κείμενο Α

Οι διπλωματικοί εκπρόσωποι, εξάλλου, των προστάτιδων Δυνάμεων, υπεύθυνοι για τη δράση των αντιπροσωπευτικών ευρωπαϊκών αghμάτων στη Μεγαλόνησο, παρά την κοινή επιθυμία τους – με προεξάρχοντες τον Άγγλο και το Ρώσο πρόξενο – να αντιδράσουν άμεσα στην επαναστατική πρόκληση, ήταν φυσικό τελικά να εμπλακούν σε εγγενείς δυσχέρειες, σε διαφωνίες και σε αντιφατικές πιέσεις. Η αντιγνωμία γύρω από τον καθορισμό των μέσων και των μεθόδων για την καταστολή του κινήματος, η ανεπάρκεια των διεθνών στρατευμάτων σε αριθμό ανδρών – 1.800 αρχικά, 3.000 αργότερα, μετά την άφιξη των ενισχύσεων – και σε πολεμικά μέσα, αλλά και η διστακτικότητα των δημοκρατικών κυβερνήσεων του Λονδίνου, της Ρώμης και των Παρισίων να λάβουν μέτρα ικανά να προκαλέσουν αιματοχυσία και να εξεγείρουν την κοινή γνώμη, αποτέλεσαν βασικούς ανασταλτικούς παράγοντες στην ανάληψη αποτελεσματικών στρατιωτικών επιχειρήσεων εναντίον των επαναστατών.

Κ. Σβολόπουλος, «Η Κρητική Πολιτεία από το 1899 ως το 1909», *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τόμ. ΙΔ',
Νεώτερος Ελληνισμός από το 1881 ως το 1913, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1977, σ. 211.

Κείμενο Β

Η στάση των Μεγάλων Δυνάμεων απέναντι στη νέα κατάσταση δεν υπήρξε αρχικά ενιαία, δεδομένου ότι οι εξελίξεις στο διεθνές σκηνικό βάθαιναν ολοένα και περισσότερο τις αντιθέσεις εντός του άλλοτε «ευρωπαϊκού κονσέρτου⁷», καθώς η ανθρωπότητα βάδιζε αργά αλλά σταθερά προς την πρώτη παγκόσμια σύρραξη του 20ού αιώνα. Υπήρξε εντούτοις τελικά μεταξύ τους ένας κοινός παρονομαστής, που συνίστατο στη διαπίστωση ότι ο αρχικός βασικός λόγος της επιλογής του Ύπατου Αρμοστή, ως ενός

⁷ ευρωπαϊκό κονσέρτο: άτυπη συνεργασία ευρωπαϊκών κρατών για επίλυση κρίσεων κατά τον 19ο αι.

προσώπου ευρείας λαϊκής αποδοχής, που θα λειτουργούσε σαν κυματοθραύστης προκειμένου να διατηρηθεί το status quo⁸, είχε πλέον εκλείψει. Από τη στιγμή που εδραιώθηκε αυτή η πεποίθηση, οι ημέρες παραμονής του Γεωργίου στην ύπατη αρμοστέία ήταν μετρημένες. Οι απευθείας επαφές των προξένων με τους επαναστάτες, που αρχικά είχαν αντιμετωπιστεί ως «ένοπλες συμμορίες», και η ουσιαστική αποδοχή του αιτήματος να συσταθεί ειδική εξεταστική επιτροπή, προκειμένου να προτείνει τις απαραίτητες μεταρρυθμίσεις, σηματοδότησαν την ουσιαστική αυτή στροφή της ευρωπαϊκής πολιτικής.

Λ. Καλλιβεγάκης, «Κρήτη 1871 - 1913. Το τέλος της Οθωμανικής κυριαρχίας», *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού 1770 - 2000*, τόμ. 5, εκδ. Τα Νέα - Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2003, σ. 340.

⁸ status quo: η υπάρχουσα κατάσταση

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΤΟ ΚΡΗΤΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ

Ε. Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ Η ΕΝΩΣΗ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

4. Η επανάσταση του Θερίσου (1905)

(Γ Ημερήσιο – Κανονικές 2025)

Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις και τις πληροφορίες από τα κείμενα που σας δίνονται να παρουσιάσετε:

- α. Τις θετικές εξελίξεις που προκάλεσε το κίνημα του Θερίσου (μονάδες 15)
- β. Την πολιτική κατάσταση, όπως αυτή διαμορφώθηκε μετά τον θρίαμβο της πολιτικής του Βενιζέλου μέχρι και τον Αύγουστο του 1906 (μονάδες 10).

Κείμενο Α

Η αποτίμηση του Κινήματος του Θερίσου από τον ίδιο τον Βενιζέλο: «...Εις τον Κρητικόν Λαόν ουδείς πλέον αρνείται δικαίωμα γνώμης, και γνώμης κυρίας, επί της εθνικής αυτού εξελίξεως. Το Κρητικό Ζήτημα ανεγνωρίσθη ως κατ' εξοχήν εθνικόν ζήτημα και όχι δυναστική απλώς υπόθεσις [...]. Αι [...] ελευθερίαι του Κρητικού Λαού απεδόθησαν και πάλιν εις αυτόν αρτιώτεραι, ησφαλισμέναι δε διά νέου πολιτεύματος, το οποίον επεβλήθη κατόπιν μιας επαναστάσεως και το οποίον μετέθηκε τον άξονα της πολιτικής δυνάμεως προς το μέρος του λαϊκού παράγοντος...».

Απόσπασμα από άρθρο του Ελευθερίου Βενιζέλου στην εφημερίδα «Κήρυξ» των Χανίων, 27 Απριλίου 1907, (διασκευή).

Κείμενο Β

Η [Διεθνής] Επιτροπή κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η παραμονή του πρίγκιπα Γεωργίου στη θέση του ύπατου αρμοστή θα δυσχέραινε την ομαλή εξέλιξη της πολιτικής ζωής της Κρήτης, προκρίνοντας ως προσφορότερη λύση την άμεση ένωση του νησιού με την Ελλάδα. Κάτω από την επίδραση των διαπιστώσεων της εξεταστικής επιτροπής, [...] οι Δυνάμεις κατέληξαν τον Ιούλιο του 1906 στην υιοθέτηση ενός συνολικότερου σχεδίου για τη διευθέτηση του Κρητικού ζητήματος: [...] αναδιάρθρωση της χωροφυλακής με παράλληλη δημιουργία πολιτοφυλακής κάτω από την εποπτεία απόστρατων Ελλήνων αξιωματικών· [...] απόσυρση, τέλος, όλων των ξένων στρατιωτικών δυνάμεων από την Κρήτη [...].

Αντώνης Κλάψης, «Στο κλουβί της Ελλάδος της στενής μας κλεισμένοι»: Πολιτική και διπλωματία της ελληνικής εθνικής ολοκλήρωσης 1821 – 1923, Αθήνα 2019, σελ. 216 – 219, (διασκευή).

Κείμενο Γ

Η Β' Συντακτική Συνέλευση των Κρητών, που ανέλαβε να εκπονήσει νέο Σύνταγμα,

εξέδωσε μέσα σε ατμόσφαιρα εθνικής συμφιλίωσης το ενωτικό ψήφισμα της 30ής Ιουλίου 1906. Το έργο της ανασυγκρότησης άρχισε πάλι και οι Μεγάλες Δυνάμεις παραχώρησαν στην κυβέρνηση της Κρήτης δάνειο 9.300.000 γαλλικών φράγκων και ρύθμισαν συνάμα το ζήτημα των τόκων των προηγούμενων δανείων. Στο καθαρά πολιτικό θέμα σημειώθηκαν και νέες εξελίξεις. Με νέα απόφασή τους, που ανακοινώθηκε στις 14 Αυγούστου 1906, οι Μεγάλες Δυνάμεις παραχωρούσαν στον βασιλιά των Ελλήνων Γεώργιο Α' το δικαίωμα να διορίζει εκείνος τον Ύπατο Αρμοστή της Κρήτης. Αυτό ήταν ένα πολύ σημαντικό βήμα στην προώθηση του Κρητικού Ζητήματος.

Θεοχάρης Δετοράκης, *Ιστορία της Κρήτης*, Ηράκλειο 1990, σελ. 448 – 449.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΤΟ ΚΡΗΤΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ

Ε. Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ Η ΕΝΩΣΗ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

4. Η επανάσταση του Θερίσου (1905)

(Γ Ημερήσιο – Κανονικές 2022)

Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις με τις πληροφορίες από τα κείμενα που σας δίνονται, να παρουσιάσετε:

- α. τα πολιτικά γεγονότα στην Κρήτη από τις 18 Μαρτίου 1901 μέχρι και την προκήρυξη εκλογών στο τέλος του 1904 (μονάδες 15)
- β. τη στάση της αντιπολίτευσης στην εξαγγελία των εκλογών και τους σκοπούς της σύμφωνα και με την προκήρυξή της. (μονάδες 10)

Κείμενο Α

Ο Βενιζέλος απολύθηκε από τον [Υπάτο Αρμοστή] Γεώργιο και μέσα από απαντωτά δημοσιεύματα στην εφημερίδα Κήρυξ των Χανίων εξήγησε τη στάση του και απάντησε στα αθηναϊκά δημοσιεύματα που τον κατηγορούσαν [...]. Στο προσωπικό του σημειωματάριο ο Βενιζέλος αναφέρεται στους λόγους της απόλυσής του από τον πρίγκιπα, θεωρώντας την ως μία πράξη επίρριψης ευθυνών στο πρόσωπό του από τον Αρμοστή, λόγω της αναποτελεσματικότητας του τελευταίου και σε μία προσπάθεια να δικαιολογήσει τη στασιμότητα και το αδιέξοδο στο οποίο είχε φτάσει το Κρητικό Ζήτημα. Χαρακτηριστικά ανέφερε: «[...] Ο πρίγκιψ εξεμάνη ακολούθως εναντίον μου, διότι περιέπιπτεν από αποτυχίας εις αποτυχίαν [...] και έπρεπε να ευρεθί ο αποδιοπομπαίος τράγος [...]».

Εμμανουήλ Γ. Χαλκιαδάκης, «Η επανάσταση του Θερίσου ως εσωτερικό ζήτημα: η προσωπική διάσταση πρίγκιπα Γεωργίου-Ελευθερίου Βενιζέλου», στο: Γιώργης Μανουσάκης και Βάλια Βαρουχάκη (επιμ.),

Θέρισσον 1905. 100 χρόνια. Συνέδριο υπό την αιγίδα της Βουλής των Ελλήνων,

Χανιά, 3 – 5 Μαρτίου 2005, Πρακτικά, Χανιά 2009, σ. 27.

Κείμενο Β

Η αδυναμία της [Αρμοστείας] να προωθήσει το ενωτικό αίτημα προς τη λύση του, διέυρνε με την πάροδο του χρόνου τις αντιδράσεις και ενίσχυσε την αντιπολιτευτική κίνηση. Ο Βενιζέλος, πολιτικά απομονωμένος μετά την απόλυση και εγκατάλειψη του προγράμματος του, τον Απρίλιο του 1901, εξέφρασε πρώτος την αντιπολιτευτική αντίδραση και πέτυχε να συσπειρώσει κάτω από το πρόγραμμά του το σύνολο των αντιπολιτευτικών δυνάμεων. Η άρνηση του πρίγκιπα Γεωργίου να αποδεχθεί οποιοδήποτε διάλογο με την αντιπολιτευτική μερίδα και η συστηματική υπονόμηση κάθε συμβιβαστικής πρωτοβουλίας έθεσε σε δοκιμασία την εσωτερική ενότητα του

κρητικού λαού.

Κωνσταντίνος Σβολόπουλος, «Η Κρητική Πολιτεία από το 1899», στο: Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τόμος ΙΔ', Αθήνα 1977, σ. 208 (διασκευή).

Κείμενο Γ

«Οι υπογεγραμμένοι, αποτελούντες την ηνωμένην εν Κρήτη αντιπολίτευσιν, συνελθόντες εν Χανίοις τη 26η Φεβρουαρίου 1905, αποσκοπούντες εις την εκπλήρωσιν του Εθνικού Προγράμματος, αποφασίζομεν: α) Πρώτον και κύριον μέλημα ημών έστω η επίτευξις του από αιώνων επιδιωκομένου σκοπού της ενώσεως της Κρήτης μετά της ελευθέρας Ελλάδος. β) Αδυνάτου αποβαίνοντος του σκοπού τούτου, θέλομεν επιδιώξει την πολιτικήν προσέγγισιν της πατρίδος προς την ελευθέραν Ελλάδα, μεταβαλλομένης από διεθνούς απόψεως της σημερινής καταστάσεως. γ) Μη εκπληρουμένου μηδέ του σκοπού τούτου θέλομεν επιδιώξει την αναθεώρησιν του ημετέρου συντάγματος κατά το πρότυπον του ελληνικού, όπως απαλλαγή ο τόπος του δεσποτισμού. Του προγράμματος τούτου την πραγμάτωσιν θέλομεν επιδιώξει και δι' ενόπλων λαϊκών συναθροίσεων. Εν ταις ενεργείαις ημών δεν θέλομεν επιδιώξει προσωπικήν μεταβολήν, αλλ' επελεύσεως τοιαύτης θέλομεν αποκρούσει παντί σθένει και διά των όπλων έτι πάντα μη Έλληνα κυβερνήτην».

«Η προκήρυξη της αντιπολίτευσης», 26 Φεβρουαρίου 1905.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΤΟ ΚΡΗΤΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ

Ε. Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ Η ΕΝΩΣΗ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

4. Η επανάσταση του Θερίσου (1905)

(Εξετάσεις Ομογενών 2018)

Αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από το κείμενο που σας δίνεται παρακάτω, να αναφερθείτε στα αποτελέσματα του κινήματος του Θερίσου (1905).

Το σημαντικότερο επίτευγμα του Θερίσου ήταν ότι αναθεωρήθηκε το πολιτειακό καθεστώς του νησιού και ξανάρθε στην επικαιρότητα το Κρητικό ζήτημα. Η πρόταση, μάλιστα, που ο Ελευθέριος Βενιζέλος είχε πρωτοκάνει και την οποία επεξεργάστηκε ο Ιωάννης Σφακιανάκης στις συζητήσεις του με τον Άγγλο πρέσβη Χάουαρντ να σταλεί Διεθνής Εξεταστική Επιτροπή στο νησί, παρόλο που προκάλεσε τις δυσμενείς αντιδράσεις της Ελληνικής κυβέρνησης, άνοιξε το δρόμο για την επανεξέταση του πολιτειακού ζητήματος της Κρήτης και την πιθανή αντικατάσταση του Πρίγκιπα, που ως εκείνη την περίοδο αντιμετωπιζόταν θετικά από την πολιτική ηγεσία και τους ανώτατους άρχοντες των Δυνάμεων [...]. Η αντικατάσταση του Γεωργίου συνδέθηκε με τη μεταβίβαση της ευθύνης για την επιλογή του Υπάτου Αρμοστή στον Έλληνα Βασιλιά, άρα επέτρεπε μια στενότερη σύνδεση της Κρητικής Πολιτείας με την Ελλάδα [...]. Οι κυριότερες όμως συνέπειες του κινήματος του Θερίσου ήταν οι πολιτικές: η αναμόρφωση του πολιτειακού καθεστώτος, έτσι ώστε να προσαρμοστεί στα κοινοβουλευτικά δεδομένα και να λάβει δημοκρατικότερο χαρακτήρα, ήταν το κύριο επίτευγμα του Θερίσου. Στο πλαίσιο της κοινοβουλευτικής πολιτικής δραστηριότητας σπουδαίο ρόλο θα διαδραμάτιζε ο Βενιζέλος, καθώς και άλλοι πρωταγωνιστές του κινήματος, ενώ το νέο σύνταγμα που ψηφίστηκε ίσχυσε μετά το 1907. Στις πολιτικές εξάλλου συνέπειές του πρέπει ασφαλώς να περιληφθεί η ανάδειξη του Ελευθερίου Βενιζέλου σε πρωταγωνιστή της πολιτικής ζωής στην Κρήτη και σε ικανό διαχειριστή σοβαρών πολιτικών κρίσεων. Αν το Ακρωτήριο του 1897 ανέδειξε το διπλωμάτη Βενιζέλο, το Θέρισο πρόβαλε πανελλήνια τον άξιο πολιτικό, [...] ο οποίος επρόκειτο να δοκιμασθεί αποτελεσματικά σε όλη τη διάρκεια της ιστορίας της Κρητικής Πολιτείας αλλά όχι μόνο σ' αυτήν. Η δραστηριοποίησή του στην περίοδο 1905 - 1909 στην Κρήτη ήταν αποφασιστικής σημασίας για την επιλογή του από το Στρατιωτικό Σύνδεσμο λίγα χρόνια αργότερα να διαχειρισθεί τις τύχες της Ελλάδας.

Στέλλα Αλιγιζάκη, *Θέρισο 1905*, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών και Μελετών «Ελευθέριος Κ. Βενιζέλος», Χανιά 2003, σ. 32

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΤΟ ΚΡΗΤΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ

Ε. Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ Η ΕΝΩΣΗ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

5. Η αρμοστέία του Αλεξάνδρου Ζαΐμη (1906 – 1908)

(Γ Ημερήσιο – Επαναληπτικές 2010)

Αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από το κείμενο που σας δίνεται, να αναφερθείτε στη διαδικασία με την οποία ο Αλέξανδρος Ζαΐμης ανέλαβε το αξίωμα του Ύπατου Αρμοστή της Κρήτης και στο έργο που επιτέλεσε στον τομέα της εσωτερικής πολιτικής.

Κείμενο

Ὁ βασιλιάς Γεώργιος, σὲ ἀπάντηση τῆς εὐρωπαϊκῆς διακοινώσεως, ἔσπευσε αὐθημερόν νὰ ὑποδείξει, ὡς ἀντικατάσταση τοῦ πρίγκιπα Γεωργίου, τὸν Ἀλέξανδρο Ζαΐμη, πολιτικὸ ἡγέτη ἔμπειρο καὶ μετριοπαθῆ. Ἡ ἀποχώρηση τοῦ πρώτου καὶ ἡ μεταβίβαση τοῦ ὕπατου ἀξιώματος τῆς Κρητικῆς Πολιτείας στὸ νέο ἀρμοστή πραγματοποιήθηκε τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1906. Ἡ σθεναρὴ στάση τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως καὶ ἡ προσαρμογὴ τοῦ πρίγκιπα Γεωργίου στὶς ὁδηγίες τῆς κατέστησαν δυνατὴ τὴν ἔγκαιρη ἀπομόνωση τῶν ἀδιάλλακτων φιλοπριγκιπικῶν στοιχείων, τὰ ὁποῖα ἐπιδίωξαν νὰ ματαιώσουν τὴν ἀναχώρησή του [...].

Ἡ προκήρυξη τοῦ νέου ὕπατου ἀρμοστή πρὸς τὸν κρητικὸ λαό, εὐθὺς μετὰ τὴν ἄφιξή του στὴ Μεγαλόνησο, προήγγελλε τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ κοινοβουλευτικοῦ συστήματος [...]. Ἡ παροχὴ ἀμνηστίας πρὸς τοὺς ὑπεύθυνους τῶν αἱματηρῶν γεγονότων, ποὺ συνόδευσαν τὴν ἀποχώρηση τοῦ πρίγκιπα Γεωργίου, ὑπογράμμιζε τὴν ἐπιθυμία τοῦ νέου κυβερνήτη νὰ συμβάλει στὴν ἀποκατάσταση τῆς ἐσωτερικῆς ὁμόνοιας. Ἡ ὁλοκλήρωση ἐξάλλου τῶν ἐργασιῶν τῆς νέας Συντακτικῆς Ἐθνοσυνελεύσεως σὲ διάστημα τεσσάρων μόνο μηνῶν ἐπιβεβαίωσε τὴν ὀριστικὴ κατίσχυση τῆς νομιμότητος καὶ τὴν ἐμπέδωση τῶν φιλελεύθερων κοινοβουλευτικῶν ἀρχῶν. Σειρὰ νέων νομοθετημάτων συνέτεινε στὴ βελτίωση τῆς λειτουργίας τῶν διοικητικῶν μηχανισμῶν ἀλλὰ καὶ στὴν πληρέστερη θεσμοποίηση τῆς αὐτονομίας. Ἡ ὁργάνωση ἰδιαίτερα τῆς κρητικῆς πολιτοφυλακῆς, κάτω ἀπὸ τὴν ἐποπτεία Ἑλλήνων ἀξιωματικῶν, παρείχε τὶς προϋποθέσεις γιὰ τὴ σύντομη ἀντικατάσταση τῶν διεθνῶν ἀγχημάτων...

Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, Τόμος ΙΔ', Αθήνα, Ἐκδοτικὴ Αθηνῶν, 1977, σσ. 213 – 214.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ΤΟ ΚΡΗΤΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ

Ε. Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ Η ΕΝΩΣΗ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

6. Η κατάλυση της αρμοστείας στην Κρήτη. Το πρώτο ενωτικό Ψήφισμα των Κρητών

(Δ Εσπερινό – Κανονικές 2007)

Αντλώντας στοιχεία από τα κείμενα που ακολουθούν και αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις:

- α. Να αναφέρετε τις συνθήκες, κάτω από τις οποίες η Κρητική Κυβέρνηση εξέδωσε το ενωτικό Ψήφισμα της 24^{ης} Σεπτεμβρίου 1908.
- β. Να παρουσιάσετε και να αιτιολογήσετε την αντίδραση της ελληνικής κυβέρνησης στην έκδοση του Ψηφίσματος.

Πηγή Α

Το Ψήφισμα της 24^{ης} Σεπτεμβρίου 1908

Η Κυβέρνησις της Κρήτης διερμηνεύουσα το αναλλοίωτον φρόνημα του Κρητικού Λαού, κηρύσσει την ανεξαρτησίαν της Κρήτης και την ένωσιν αυτής μετά της Ελλάδος, όπως μετ' αυτής αποτελέση αδιαίρετον και αδιάσπαστον Συνταγματικόν Βασίλειον. Παρακαλεί την Α.Μ. τον Βασιλέα ν' αναλάβη την διακυβέρνησιν της νήσου. Δηλοί ότι μέχρι τούτου θέλει συνεχίσει να κυβερνά την νήσον εν ονόματι της Α.Μ. του Βασιλέως των Ελλήνων, κατά τους νόμους του Ελληνικού Βασιλείου. Εντέλλεται εις τας Αρχάς της νήσου, όπως, συμφώνως τω Ψηφίσματι τούτω, εξακολουθήσωσι ν' ασκώσι τα καθήκοντα της υπηρεσίας των.

Παράθεμα του σχολικού βιβλίου «Θέματα Νεοελληνικής Ιστορίας,
Γ' Τάξη Ενιαίου Λυκείου (Θεωρητική Κατεύθυνση)» σ. 217.

Πηγή Β

Η αντίδραση των μεγάλων Δυνάμεων απέναντι στην επαναστατική πρωτοβουλία του κρητικού λαού

«Η αντίδραση των μεγάλων Δυνάμεων απέναντι στην επαναστατική πρωτοβουλία του κρητικού λαού δεν ήταν απόλυτα αρνητική. Οι τέσσερις κυβερνήσεις, μετά από ολιγοήμερες διαβουλεύσεις, έσπευδαν να τονίσουν ότι «δεν θα απείχον του να αποβλέψουν μετ' ευμενείας προς την συζήτησιν του ζητήματος τούτου μετά της Τουρκίας, εάν η τάξις διατηρηθή εν τη νήσω και εξασφαλισθή η προστασία του μουσουλμανικού πληθυσμού». Ήδη η έκρηξη του εθνικού ενθουσιασμού που είχε και πάλι καταλάβει τους Κρήτες συμβάδιζε με την αυστηρή τήρηση της τάξεως, ενώ η κυβέρνηση των Αθηνών ήλπιζε να εντάξει την επίλυση του θέματος στο πλαίσιο μιας

γενικότερης ελληνοτουρκικής προσεγγίσεως. Τόσο όμως οι τολμηρές ελληνικές προσδοκίες όσο και οι καλές ευρωπαϊκές προθέσεις, δεν ήταν δυνατό να οδηγήσουν σε άμεσα θετικά αποτελέσματα, εξαιτίας της βίαιης εκδηλώσεως της τουρκικής αντιδράσεως. Οι Νεότουρκοι εθνικιστές, μετά την αναγκαστική υποχώρηση απέναντι στη Βουλγαρία (: ανακήρυξή της σε ανεξάρτητο βασίλειο) και στην Αυστροουγγαρία (: προσάρτηση της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης), αναζητούσαν στη ματαίωση της ενωτικής λύσεως το έρεισμα μιας πρώτης διπλωματικής επιτυχίας. Οι ζωνηρές λαϊκές αντιδράσεις των δρόμων, στην πρωτεύουσα και στις επαρχίες, συνδυάζονταν με τη σταθερή επίσημη επίκληση της ανάγκης για τη διατήρηση της υφιστάμενης ισορροπίας στο χώρο του Αιγαίου και της ανατολικής Μεσογείου.

Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τ. ΙΔ', Αθήνα 1977, Εκδοτική Αθηνών, σ. 214.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ΤΟ ΚΡΗΤΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ

Ε. Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ Η ΕΝΩΣΗ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

6. Η κατάλυση της αρμοστέας στην Κρήτη. Το πρώτο ενωτικό Ψήφισμα των Κρητών

(Γ Ημερήσιο – Κανονικές 2017 και Δ Εσπερινό – Κανονικές 2017)

Με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από τα κείμενα που σας δίνονται, να αναφερθείτε:

- α. στις διεθνείς εξελίξεις του 1908 που επηρέασαν την πορεία του Κρητικού Ζητήματος (μονάδες 4) και στις σχετικές αντιδράσεις των Κρητών,
- β. στις αντιδράσεις των Μεγάλων Δυνάμεων και της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας (Τουρκίας) που προκάλεσαν οι ενέργειες των Κρητών.

Κείμενο Α

Χειρόγραφη προκήρυξη του Ελευθερίου Βενιζέλου:

Τρίτη μεσονύκτιον 22 Σεπτεμβρίου 1908

Αγαπητοί συμπατριώται,

Της Βουλγαρίας ανακηρυχθείσης εις Βασίλειον, ανάγκη αμέσως αύριον να κηρύξωμεν και ημείς την ένωσιν. Παραλάβετε όσους περισσοτέρους δύνασθε αόπλους και έλθετε αύριον εις Χανιά έως τας 2 μ.μ.

Ζήτω το Έθνος, ζήτω η ένωσις.

Κείμενο Β

Διάγγελμα της Κυβερνήσεως της Κρήτης:

Προς τον Λαόν της Κρήτης

Αγαπητοί συμπατριώται,

Ιερόν καθήκον επέβαλεν και εις τον λαόν και εις την κυβέρνησιν να λύσωσι και τον τελευταίον δεσμόν τον κωλύοντα την πλήρη ανεξαρτησίαν της αγαπητής μας πατρίδος και να κηρύξωμεν την ένωσιν της Κρήτης μετά της Μητρός Ελλάδος. Τα κωλύματα, άτινα παρενεβάλλοντο μέχρι τούδε εις την αγαθήν θέλησιν των Προστατίδων Δυνάμεων, [...] ήρθησαν εντελώς, διότι από προχθές ο τηλεγράφος μας ανήγγελεν ότι η μεν Βουλγαρία ανεκηρύχθη εις ανεξάρτητον Βασίλειον, η δε Βοσνία και Ερζεγοβίνη προσαρτάται εις την Αυστροουγγαρίαν [...].

Εναπόκειται ήδη εις πάντας ημάς να δείξωμεν ότι είμεθα άξιοι του μεγάλου επιτελεσθέντος βήματος, τηρούντες μετά ζήλου την δημοσίαν τάξιν και περιφρουρούντες μετά πατρικής μερίμνης τα συμφέροντα των συμπατριωτών μας Μουσουλμάνων.

Έχομεν ακράδαντον πεποίθησιν ότι ο Κρητικός Λαός, ο οποίος εις τας κρισίμους περιστάσεις ανεφάνη πάντοτε πιστός εκτελεστής του καθήκοντός του δεν θα υστερήση σήμερον τούτου.

Κείμενο Γ

Το Ενωτικό Ψήφισμα της Κυβερνήσεως της Κρήτης:

Η Κυβέρνησις της Κρήτης, διερχομένης το αναλλοίωτον φρόνημα του Κρητικού Λαού, κηρύσσει την ανεξαρτησίαν της Κρήτης και την ένωσιν αυτής μετά της Ελλάδος, όπως μετ' αυτής αποτελέση αδιαίρετον και αδιάσπαστον Συνταγματικόν Βασίλειον [...].

Εντέλλεται εις τας Αρχάς της νήσου, όπως, συμφώνως τω Ψηφίσματι τούτω, εξακολουθήσωσι ν' ασκώσι τα καθήκοντα της υπηρεσίας των.

Εγένετο εν Χανίοις τη 24η Σεπτεμβρίου 1908.

Στέλλα Κ. Αλιγιζάκη, *Η επαναστατική προκήρυξη της 22 Σεπτεμβρίου 1908, Συμβολή στην Κρητική Ιστορία της περιόδου της Αυτονομίας*, Αθήνα 1982, σ. 71 και 89 – 90, στο *Θέματα Νεοελληνικής Ιστορίας*, Γ' Λυκείου, βιβλίο καθηγητή.

Κείμενο Δ

Η αντίδραση των προστάτιδων Δυνάμεων απέναντι στην επαναστατική πρωτοβουλία του κρητικού λαού δεν ήταν απόλυτα αρνητική. Οι τέσσερις κυβερνήσεις, μετά από ολιγοήμερες διαβουλεύσεις, έσπευδαν να τονίσουν ότι «δεν θα απείχον του να αποβλέψουν μετ' ευμενείας προς την συζήτησιν του ζητήματος τούτου μετά της Τουρκίας, εάν η τάξις διατηρηθή εν τη νήσω και εξασφαλισθή η προστασία του μουσουλμανικού πληθυσμού» [...]. Οι Νεότουρκοι εθνικιστές, μετά την αναγκαστική υποχώρηση απέναντι στη Βουλγαρία (:ανακήρυξη της σε ανεξάρτητο βασίλειο) και στην Αυστρο-Ουγγαρία (:προσάρτηση της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης), αναζητούσαν στη ματαίωση της ενωτικής λύσεως το έρεισμα μιας πρώτης διπλωματικής επιτυχίας [...]. Πίσω από την παράταση των διαπραγματεύσεων δεν ήταν πλέον δύσκολο να διαφανεί η επιφυλακτικότητα αρχικά και η υπαναχώρηση στη συνέχεια των προστάτιδων Δυνάμεων. Σ' αυτό ακριβώς το σημείο, η Τουρκία έκρινε σκόπιμο να ζητήσει και την πλήρη διευκρίνιση των ευρωπαϊκών προθέσεων [...].

Η ουσιαστική εντούτοις απεμπόληση της διαπραγματευτικής διαδικασίας με άμεσο στόχο την ένωση δεν ανέστειλε την εφαρμογή της αποφάσεως των Δυνάμεων να αποσύρουν από τη Μεγαλόνησο τα υπόλοιπα στρατεύματά τους [...]. Στις 30 Ιουνίου οι εκπρόσωποι των Δυνάμεων συνόδευσαν την επαναβεβαίωση της 24ης Ιουλίου 1909 σαν ημέρα αποχωρήσεως των τελευταίων αγγέλων τους, με την εξαγγελία της σταθερής τους προθέσεως να προστατεύσουν, αν παραστεί ανάγκη, τη μουσουλμανική μειονότητα και να διαφυλάξουν πιστά την έννομη τάξη και τα επικυριαρχικά δικαιώματα του σουλτάνου.

Κ. Σβολόπουλος, «Η Κρητική Πολιτεία από το 1899 ως το 1909», στο *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τόμ. ΙΔ', Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1977, σ. 214 – 215.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ΤΟ ΚΡΗΤΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ

Ε. Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ Η ΕΝΩΣΗ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

6. Η κατάλυση της αρμοστείας στην Κρήτη. Το πρώτο ενωτικό Ψήφισμα των Κρητών

7. Τα γεγονότα των ετών 1909 – 1913

(Εξετάσεις Ομογενών 2012)

Αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από τα κείμενα που σας δίνονται, να αναφερθείτε:

- α. στο πρώτο ενωτικό ψήφισμα της Κυβέρνησης της Κρήτης (1908) σε συνδυασμό με τις διεθνείς εξελίξεις και τη στάση της Ελληνικής Κυβέρνησης απέναντι στις εξελίξεις αυτές και
- β. στις αντιδράσεις της Τουρκίας και των Μεγάλων Δυνάμεων στη νέα κατάσταση που δημιουργήθηκε στην Κρήτη μέχρι την παραίτηση της συγκεκριμένης Κυβέρνησης του νησιού.

Κείμενο Α

Το Ενωτικό Ψήφισμα της Κρητικής Κυβερνήσεως:

«Η Κυβέρνησις της Κρήτης, διερμηνεύουσα το αναλλοίωτον φρόνημα του Κρητικού Λαού, κηρύσσει την ανεξαρτησίαν της Κρήτης και την ένωσιν αυτής μετά της Ελλάδος, όπως μετ' αυτής αποτελέση αδιαίρετον και αδιάσπαστον Συνταγματικόν Βασίλειον.

Προσκαλεί την Α.Μ⁹. τον Βασιλέα ν' αναλάβη την διακυβέρνησιν της νήσου.

Δηλοί ότι μέχρι τούτου θέλει συνεχίση να κυβερνά την νήσον εν ονόματι της Α.Μ. του Βασιλέως των Ελλήνων, κατά τους νόμους του Ελληνικού Βασιλείου.

Εντέλλεται εις τας Αρχάς της νήσου, όπως συμφώνως τω Ψηφίσματι τούτω, εξακολουθήσωσι ν' ασκώσι τα καθήκοντα της υπηρεσίας των».

Θέματα Νεοελληνικής Ιστορίας, Γ' τάξη Ενιαίου Λυκείου (Θεωρητική Κατεύθυνση), Αθήνα: ΟΕΔΒ, 2011, σ. 217.

Κείμενο Β

Διάγγελμα της Κυβερνήσεως της Κρήτης:

Προς τον Λαόν της Κρήτης

Αγαπητοί Συμπατριώται,

Ιερόν καθήκον επέβαλεν και εις τον λαόν και εις την κυβέρνησιν να λύσωσι και τον τελευταίον δεσμόν τον κωλύοντα την πλήρη ανεξαρτησίαν της αγαπητής μας πατρίδος και να κηρύξωμεν την ένωσιν της Κρήτης μετά της Μητρός Ελλάδος. [...] Η οριστική

⁹ Α.Μ.: Αυτού Μεγαλειότης

λύσις του Ανατολικού Ζητήματος δεν πρόκειται πλέον να ανακινήση ζητήματα εν τη Χερσονήσω του Αίμου, διότι ήδη ανεκινήθησαν υπό άλλων [...].

Εναπόκειται ήδη εις πάντας ημάς να δείξωμεν ότι είμεθα άξιοι του μεγάλου επιτελεσθέντος βήματος, τηρούντες μετά ζήλου την δημοσίαν τάξιν και περιφρουρούντες μετά πατρικής μερίμνης τα συμφέροντα των συμπατριωτών μας Μουσουλμάνων [...].

Η Κυβέρνησις της Κρήτης

Ο Πρόεδρος
Γ. Παπαμαστοράκης

Τα Μέλη
Χ. Πωλογεώργης
Ε. Μοάτσος

Στέλλα Κ. Αλιγιζάκη, *Η επαναστατική προκήρυξη της 22 Σεπτεμβρίου 1908, Συμβολή στην Κρητική Ιστορία της περιόδου της Αυτονομίας*, Αθήνα 1982, σσ. 89-90 στο: *Θέματα Νεοελληνικής Ιστορίας*, Γ' τάξη Ενιαίου Λυκείου (Θεωρητική Κατεύθυνση), Βιβλίο του Καθηγητή, Αθήνα: ΟΕΔΒ, 2011, σσ.134 – 135.

Κείμενο Γ

Η πρώτη αντίδραση των Προστατριών Δυνάμεων ήταν ενθαρρυντική: εφόσον θα διαφυλασσόταν η τάξη και θα εξασφαλιζόταν η προστασία του μουσουλμανικού πληθυσμού, οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις θα απέβλεπαν με ευμένεια στη διαπραγμάτευση με την επικυρίαρχη Τουρκία. [...]. Κάτω από τη βίαιη αντίδραση της νεοτουρκικής ηγεσίας που αναζητούσε στη ματαίωση της ενώσεως το έρεισμα μιας διπλωματικής επιτυχίας [...] οι Προστάτριες Δυνάμεις δεν δίσταζαν να υπαναχωρήσουν. Στις 4 Ιανουαρίου 1909, σε κοινή απαντητική διακοίνωσή τους προς την Πύλη, υπογράμμιζαν ότι δεν είχε φθάσει η στιγμή για τον οριστικό διακανονισμό του Κρητικού ζητήματος. [...]. Η ανάρτηση της ελληνικής σημαίας στα δημόσια κτίρια και στην έπαλξη του λιμενοβραχίονα των Χανίων, εκδήλωση της απαρέγκλιτης αποφάσεως των Κρητών να ενωθούν με την Ελλάδα, κρινόταν από τις Μεγάλες Δυνάμεις και την Πύλη ως ασυμβίβαστη με τον διεθνή χαρακτήρα του αυτόνομου καθεστώτος. Και [...] σε απάντηση της δηλώσεως των αντιπροσωπευτικών οργάνων της κρητικής πολιτείας, ότι αδυνατούν να επιβάλουν την καταβίβαση της ελληνικής σημαίας, η Πύλη κατέφευγε στην εκτόξευση βίαιων απειλών προς την κατεύθυνση της Αθήνας [...].

Κωνσταντίνος Σβολόπουλος, *Η Ελληνική Εξωτερική Πολιτική 1900-1945*, Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της «Εστίας», 4 1997, σσ. 55 – 56.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ΤΟ ΚΡΗΤΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ

Ε. Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ Η ΕΝΩΣΗ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

8. Η μετάκληση του Βενιζέλου στην Αθήνα και οι επιπτώσεις στο Κρητικό Ζήτημα

9. Η οριστική λύση του Κρητικού Ζητήματος

(Γ Ημερήσιο – Επαναληπτικές 2007)

Αντλώντας στοιχεία από το πιο κάτω κείμενο και αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις να παρουσιάσετε την πολιτική στάση του Ελευθερίου Βενιζέλου απέναντι στο Κρητικό Ζήτημα ως πρωθυπουργού της Ελλάδας μέχρι το 1912.

Κείμενο

Στις 27 Αυγούστου 1910, ο Ελευθέριος Βενιζέλος υπέβαλε την παραίτησή του από το αξίωμα του προέδρου της Εκτελεστικής Επιτροπής της αυτόνομης Κρητικής Πολιτείας και λίγες μέρες αργότερα εγκατέλειψε τα Χανιά για να αναλάβει ενεργή πολιτική δράση στην Αθήνα [...]. Ο Κρητικός ηγέτης είχε καταλήξει νωρίτερα στη γενική διαπίστωση ότι η δικαίωση των εθνικών προσδοκιών της ιδιαίτερης πατρίδας του ήταν αναπόσπαστα συνυφασμένη με τη δυνατότητα του ελεύθερου βασιλείου να τη συνδράμει αποτελεσματικά, με διπλωματικά ή στρατιωτικά μέσα. Με αυτή τη σκέψη, θα συνδυάσει την επίσπευση των πολεμικών εξοπλισμών με την αποφυγή της άμεσης εμπλοκής σε ένοπλη σύρραξη. Η διττή αυτή επιδίωξη εξηγεί τη γενικότερη διπλωματική τακτική του, στα πλαίσια της οποίας εντασσόταν και η ειδικότερη αντιμετώπιση του Κρητικού Ζητήματος.

Με την παρακίνηση, πράγματι, της Αθήνας, θα επικρατήσει στη μεγάλονησο κλίμα ύφεσης και αναμονής, το οποίο όμως θα διαταραχτεί στις αρχές του 1912. Αφορμή για την παρεμβολή δυσχερειών στην εφαρμογή της πολιτικής αυτής του Ελευθερίου Βενιζέλου στάθηκε η άκαμπτη απόφαση μερίδας μελών της Κρητικής Βουλής να μετάσχουν στις εργασίες του ελληνικού κοινοβουλίου με την πεποίθηση ότι, μετά τη μονομερή ανακήρυξη της ένωσης, το 1908, θα συνέβαλλαν με τον τρόπο αυτό και στην τυπική επικύρωσή της και θα εκβίαζαν, τελικά, τη διεθνή αναγνώριση.

Η αντίδραση του Έλληνα πρωθυπουργού ήταν άμεση και κατηγορηματική. Σε επείγον μήνυμά του προς το Ραγκαβή, κυβερνητικό αντιπρόσωπο στα Χανιά, υπογράμμιζε: «Δεν επιτρέπεται να θυσιασθούν τα κεκτημένα δια της σπουδής. Δεν είναι εντροπή δια την μικράν Κρήτην να μιμηθή μέγιστα έθνη και να υπομείνη [...]. Οι Κρήτες λησμονούν ότι τίθενται αντιμέτωποι όχι μόνον της Τουρκίας και των Μεγάλων Δυνάμεων, αλλά και αυτού τούτου του Ελευθέρου Βασιλείου, του οποίου η κυβέρνηση δεν ευνοεί να αποδεχθή το κρητικόν πραξικόπημα και να έλθη εις άκαιρον ρήξιν με την Τουρκίαν. Συντόνως και άνευ απωλείας μιας ημέρας ασχολουμένη με την στρατιωτικήν συγκρότησιν της χώρας, η κυβέρνησις αξιοί όπως εις την γνώμην της προσαρμοσθή η γνώμη των πολιτικών αρχηγών της Κρήτης».